

ჯაბუკი ძირისა

არსებითი სახელის ბრუნების პარადიგმული
მოღვეობი თანამედროვე ქართულში

ნებისმიერი კლასიფიკაცია გარკვეულ ნიშანს ან ნიშნებს ეფუძნება.

კლასიფიკაციის ნიმუშია სიტყვების მეტყველების ნაწილებად წარმოდგენა. გამოიყოფა 10 ჯგუფი.

ფორმაცვალების უნარი - ეს საკლასიფიკაციო ნიშანი უდევს საფუძვლად აღნიშნულ ნაწილთა წარმოდგენას 2 ჯგუფად: ფორმაცვალებადებად და ფორმაუცვლელებად.

ფორმაცვალებადებში ცალკე ჯგუფად არის წარმოდგენილი სახელები და ცალკე - ზმნა; რას ემყარება ეს კვალიფიკაცია? – იმას, რომ სახელებს აქვთ საერთო საკლასიფიკაციო ნიშანი: აქ პარადიგმები ბრუნებისა და რიცხვის კატეგორიების მიხედვითაა გამართული (ფორმალურად ზმნასა და სახელებს აქვთ საზიარო კატეგორია რიცხვისა, თუმცა განსხვავებულია რიცხვის გამოხატვის პრინციპები).

კლასიფიკაცია შესაძლოა სემანტიკური ნიშნის მიხედვით იყოს წარმოდგენილი და ამის მაგალითია არსებითი სახელების სემანტიკურ ჯგუფებად წარმოდგენა: გამოიყოფა **ვინ** და **რა** კატეგორიის, **სულიერთა** და **უსულოთა**, **კონკრეტული** და **აბსტრაქტული**, **საკუთარი** და **საზოგადო** სახელების ჯგუფები. თითოეულ ჯგუფს კონკრეტული საკლასიფიკაციო ნიშანი უდევს საფუძვლად, ამ ნიშნის მიხედვით არის გადანაწილებული ყველა არსებითი სახელი სათანადო ჯგუფში.

ბუნებრივია, ამა თუ იმ სემანტიკური ნიშნის მიხედვით გაკეთებული კლასიფიკაცია ამავე დროს და თავისთავად ვერ იქნება ფორმალური კლასიფიკაცია (კლასიფიკაცია, რომელსაც საფუძვლად წმინდა ფორმალური მიმართებები უდევს). ფორმალური

კლასიფიკაცია სხვა, ფორმალურ პრინციპებს ემყარება, თუმცა ის შეიძლება სემანტიკურ ნიუანსებსაც ითვალისწინებდეს.

სახელთა ბრუნების თავისებურებების გათვალისწინებით სხვადასხვა ჯგუფებს გამოყოფენ ქართულში.

ლ. კვაჭაძის კლასიფიკაციაში სუბსტანტივთა ორი ჯგუფია წარმოდგენილი: **ბოლოთანხმოვნიაწები** და **ბოლოხმოვნიაწები**.

მხოლოდ ამ **ფორმალური, სტრუქტურული** საკლასიფიკაციო ნიშნით თუ ვიხელმძღვანელებთ, ყველა სუბსტანტივი გადანაწილდება ან ერთ, ან მეორე ჯგუფში. ამ შემთხვევაში ეს არის გამართული კლასიფიკაცია, – **თუ მხოლოდ ეს არის მისი მიზანი**.

ეს არის ძალიან ზოგადი კლასიფიკაცია და იგი წარმოდგენას ვერ გვიქმნის ფორმაცვალების განსხვავებულ გზებზე.

არსებითი სახელის **ფუძისა და ბრუნვის ნიშანთა ურთიერთგავლენა** უდევს საფუძვლად არნ. ჩიქობავას მიერ წარმოდგენილ კლასიფიკაციას; ამის მიხედვით სამი ტიპი გამოიყოფა:

1. არც ბრუნვის ნიშანი იწვევს ცვლილებას ფუძეში, არც ფუძის დაბოლოება მოქმედებს ბრუნვის ნიშანზე: ამხანაგ-ი, ვაჟკაც-ი...

2. ხმოვნით დაწყებული ბრუნვის ნიშანი იწვევს ფუძის ცვლილებას (კუმშვას ან კვეცას): სოფელ-ი – სოფლ-ისა; გზა – გზ-ისა...

3. ფუძის ბოლოკიდური ხმოვანი მოქმედებს ბრუნვის ნიშანზე – იკარგება ბრუნვის ნიშნის დასაწყისი ხმოვანი: წყარო – წყარო-ს-ი, წყარო-თ-ი... (ჩიქობავა, 1998, 30).

პარადიგმული სახესხვაობების **მიზეზი** შეიძლება განსხვავებული იყოს (ფუძის სტრუქტურა, ბრუნვის ნიშნის სტრუქტურა...); რა თქმა უნდა, საჭიროა ამ **მიზეზების** კვლევა და აღწერა, მაგრამ უმთავრესია ამა თუ იმ ფაქტორებით გამოწვეული იმ **მოდელების, პარადიგმული სახეობების სრულად დადგენა**, რომლებიც შეიძლება არსებობდეს (ამა თუ იმ მიზეზის გამო) არსებითი სახელის ბრუნების დროს; ეს არის უაღრესად მნიშვნელოვანი ენის **სისტემური აღწერისას**, სწორედ ეს უნდა იყოს ფორმაცვალების მიხედვით კლასიფიკაციის **მიზანი**.

სხვაგვარად: ყველა სიტყვას, რომელსაც არსებითი სახელის გრამატიკული სტატუსი აქვს, თავისი ადგილი უნდა ჰქონდეს ერთ კონკრეტულ ჯგუფში.

არნ. ჩიქობავას კლასიფიკაციის მიზანია სახელების გადანაწილება სამ ჯგუფში იმის მიხედვით, როგორია ფუძისა და ბრუნვის ნიშანთა ურთიერთგავლენა, – ამ თვალსაზრისით ეს კლასიფიკაცია გამართულია, მაგრამ აქ და ამით მთავრდება მისი როლი და ფუნქცია.

ამ კლასიფიკაციითაც ვერ ვიღებთ ინფორმაციას ყველა ტიპის სახელის პარადიგმული ქცევისა და თავისებურებების შესახებ.

ისევე, როგორც აკაკი შანიძის კლასიფიკაციის შემთხვევაში, აქაც აქცენტი გაკეთებულია არსებითი სახელის ფუძის სტრუქტურაზე; გამოყოფილია ბრუნების სამი ტიპი: პირველი – თანხმოვანფუძიანები, მეორე – ხმოვანფუძიანები, მესამე – ხმოვანფუძიანი ფუძეუკვეცელები.

გადანაწილდა ყველა სუბსტანტივი ან ერთ, ან მეორე, ან მესამე ჯგუფში, – ეს მარტივად და ლოგიკურად ხდება.

მაგრამ ბრუნებისას გამოვლენილი თავისებურებები რომ გავაანალიზოთ და განვაზოგადოთ, ბევრი სახელი ამ მოდელის მიღმა აღმოჩნდება.

აღ. ონიანის აზრით, ბრუნების ტიპების გამოყოფას საფუძვლად უნდა დაედოს როგორც ბრუნვის მორფემათა ალომორფების, ისე ფუძის ვარიანტთა სხვადასხვაობა; ამის მიხედვით ის გამოყოფს ბრუნების 4 ტიპს:

I ტიპი – ფუძეკუმშვადი სახელები (მერცხალი, კედელი, მინდორი)

II ტიპი – ფუძეუკუმშველი სახელები (არწივი, ქალი, აქლემი)

III ტიპი – ფუძეკვეცადი სახელები (მმა, მეფე, ღვინო)

IV ტიპი – ფუძეუკვეცილი სახელები (წყარო, ძუძუ, ჩაი)“ (ონიანი, 2003, 49).

ბ.ჯორბენაძე სახელთა ბრუნებაში გამოყოფს ორ მორფოლოგიურ ტიპს: ერთფუძიანსა და ორფუძიანს.

„ერთფუძიანში გამოიყოფა სამი ქვეტიპი: 1. სახელები, რომელთაც აქვთ ყველა ბრუნვის ფორმა (კაცი, ქალი... სიყვარული... ბედნიერება...);

ბ) აქვთ მხოლოდ ორი ფორმა (-ნ და -თ ფორმანტებით ნაწარმოები მრავლობითის ფორმები: კაც-ნ-ი – კაც-თ-ა);

გ) ახასიათებთ ნაკლები ბრუნება: შენ, თქვენ, ჩვენ...

ორფუძიანში წარმოდგენილია ორი ქვეტიპი:

ა) საერთო ფორმა აქვს სახელობითის, მოთხრობითისა და მიცემითისათვის, ერთი მხრივ, ნათესაობითისა და მოქმედებითისათვის, მეორე მხრივ“ (ჯორბენამე, 1995, 42-43).

ბ. ფუტკარადის აზრით, ბრუნების თავისებურების მიხედვით ქართული ენის სახელთა (არსებითი სახელი, ზედსართავი სახელი, ნაცვალსახელი, რიცხვითი სახელი, ზმნისართი) რამდენიმე ჯგუფი უნდა გამოიყოს:

I. სახელს აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა; სახელობითში დაირთავს -ი-ს; ბრუნებისას არც სახელის ფუძე იცვლება, არც ბრუნვის ნიშანი: კაც-ი, კაც-მა, კაც-ს, კაც-ის...

II. სახელს აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა; სახელობით ბრუნვას აფორმებს -ი; ნათესაობით, მოქმედებით და ვითარებით ბრუნვებში ფუძის ბოლო მარცვლის შემქმნელი ა, ე, ო ხმოვნები იკუმშება: დე-დალი, დედალმა, დედალს, დედლის...

III. სახელს აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა; სახელობითი ბრუნვის ფორმა არ დაირთავს ი-ს (ფუძე ბოლოხმოვნია); მოთხრობით, ნათესაობით, მოქმედებით, ვითარებით და წოდებით ბრუნვებში ბრუნვის ნიშანი რედუცირებულია (მა→მ, ის→ს; ით→თ, ად→დ, ო→ე): წყარო, წყარომ, წყაროს...

IV. სახელს აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა; სახელობითი ბრუნვის ფორმა არ დაირთავს სახელობითის ი-ს; ბრუნებისას ბრუნვის ნიშანი იკვეცება მოქმედებით, ვითარებით და წოდებით ბრუნვებში, ხოლო ფუძე იკვეცება ნათესაობით და მოქმედებით ბრუნვებში: კიბე, კიბემ, კიბეს, კიბის...

V. სახელს აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა; სახელობითი არ დაირთავს ბრუნვის ნიშანს; სახელობით, მოთხრობით და წოდებით ბრუნვებში იკვეცება ბრუნვის ნიშანი, ნათესაობით და მოქმედებით ბრუნვებში ფუძე კარგავს ორ ბოლო ხმოვანს: ფანჯარა, ფანჯარამ, ფანჯარის...

VI. სახელს აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა, მაგრამ ზოგ ბრუნვაში უჩვეულო (/არქაული) ფორმით წარმოსდგება: ღმერთი – ღვთის, ამბავი – ამბის, ღვინო – ღვინის...

VII. სახელს არა აქვს ყველა ბრუნვის ფორმა (შეზღუდული ბრუნების სახელები): შენ, შენით, შენამდე; დღეს, დღეიდან, დღემდე; აქ – აქედან – აქამდე...

VIII. ბრუნებისას სახელი ავლენს ორ ფუძეს: ეს – ამან, ამას; მე – ჩემ-ით, ჩემ-თვის...“ (ფუტკარაძე, 2006, 170).

თ. უთურგაიძე ბრუნების 7 ტიპს გამოყოფს (მორფონოლოგიური თვალსაზრისით):

I ტიპი – ფუძეუკუმშველი სახელები: გობი

II ტიპი – თანხმოვანფუძიანი კუმშვადი სახელები: ობოლი, მინდორი

III ტიპი – კვეცადი სახელები, რომლებიც ფუძის ბოლო ხმოვანს იკვეცავენ ორივე რიცხვში – ძმა

IV ტიპი – მხოლოდით რიცხვში არ იკვეცებიან, მრავლობით რიცხვში იკვეცებიან: გოგონა, შავჩოხა, სამურაი

V ტიპი – მხოლოდით რიცხვში კვეცადი და მრავლობით რიცხვში უკვეცელი სახელები: ხე

VI ტიპი – /ო/-ზე და /უ/-ზე დაბოლოებული სახელები, ისინი ფუძისბოლო ხმოვანს არ იკვეცენ საერთოდ: ყრუ

VII ტიპი – კვეცად-კუმშვადი სახელები: ქვეყანა (უთურგაიძე, 2009, 104-106)

„თანამედროვე ქართული ენის მორფოლოგიაში“ ბრუნების მორფოლოგიის, კერძოდ, ფუძის ვითარების გათვალისწინებით 8 ტიპის პარადიგმა წარმოდგენილი:

1	2	3	4	5	6	7	8
სახლ-	კედელ-	მაწონ-	წყა- რო	ძმა	ხე	თხუნელა	ქარხანა
„ – “	კედლ-	მაწვნ-	„ – “	ძმ-	ხ-//ხე	თხუნელა // თხუნელ	ქარხნ-

„თუ პარადიგმის ტიპებს მხოლოდ არსებითი სახელის მხოლოდითი რიცხვის ბრუნვების მიხედვით წარმოვადგენთ, – ვკითხულობთ ნაშრომში, – ეს 8 ტიპი საკმარისი აღმოჩნდება (რამდენიმე ნაირსახეობის ან თავისებურების მითითებით): მაგალითად: ო ხმოვნის სრული რედუქცია მე-3 ტიპში [კოკძრ-ის] ან მთელი მარცვლის

დაკარგვა მეორე ტიპში: ამბლ-ის და მისთ.); მაგრამ თუ მრავლობითის ჩვენებასაც გავითვალისწინებთ (რაც ძნელად გვერდასავლელია), ამ ტიპებს რამდენიმე ქვეტიპი მიემატება (როგორც ეს მე-6 და მე-7 ტიპებისთვის არის მითითებული (ე ხმოვნის მრავლობითში უკვეცელობა და უკვეცელის მრავლობითში კვეცა). ასეთივე ქვეტიპობრივი შემთხვევა იქნება: ა) მე-2 ტიპისათვის: ფეხსაცმელი - ფეხსაცმელ-ის, მაგრამ ფეხსაცმელ-ებ-ი; ბ) ასევე მე-2 ტიპისთვის: არჩევანი - არჩევან-ის, მაგრამ არჩევნ-ებ-ი; გ) მე-7 ტიპისთვის: ლურჯა - ლურჯას(ი), მაგრამ ლურჯა-ებ-ი; დ) მე-8 ტიპისთვის: მხარე - მხდრდ-ი-ის, მაგრამ მხარე-ებ-ი“ (გოგოლაშვილი, 2011, 125-126).

აქვე წარმოდგენილია სხვა პრინციპის, ფუძის აუსლაუტის სტრუქტურიდან ამოსვლით, გამოყენებული საკლასიფიკაციო სქემა. ფონოლოგიური, მორფოლოგიური და მორფონოლოგიური ასპექტების გათვალისწინებით გვთავაზობენ კლასიფიკაციის იერარქიულ სისტემას, რომელიც 6 საფეხურს მოიცავს (იხ. გოგოლაშვილი, 2011, 125-129).

სხვადასხვა კლასიფიკაციის წარმოდგენისა და მათი განხილვის შემდეგ ქეთევან დათუკიშვილი მიდის დასკვნამდე, რომ ბრუნების ტიპების გამოყოფისას მკვლევრებს გამოყენებული აქვთ სხვადასხვა კრიტერიუმი, კერძოდ:

- ბრუნების ყალიბი (ა. შანიძე)
- ფუძისა და ბრუნვის ნიშანთა ურთიერთგავლენა (არნ. ჩიქობავა)
- ბრუნვის ნიშანთა ცვალებადობა (სისრულე) (ლ. კვაჭაძე)
- მორფონოლოგია (ფუძის ფონეტიკური ცვლილება) (თ. უთურგაიძე)
- ბრუნების მორფოლოგია (ბრუნვის მორფემათა ალომორფები) და ფუძის ფონეტიკური ცვლილება (ალ. ონიანი, ა. არაბული)

თავად მკვლევარი ასე წარმოგვიდგენს **საზოგადო არსებითი სახელისთვის** წარმოდგენილ კლასიფიკაციას:

თანხმოვანფუძიანები

I ტიპი – მოდელი 1

I ქვეტიპი – უკუმშველი (კაცი)

II ქვეტიპი – კუმშვადი ორივე რიცხვში (სოფელი)

II ქვეტიპი – კუმშვადი მხოლოდ ერთში (სასმელი)

IV ქვეტიპი – ნაწილობრივ კუმშვადი (ნიორი)

V ქვეტიპი – მარცვალდამკარგველი (ამბავი)

ხმოვანფუძიანები

II ტიპი – მოდელი 2

I ქვეტიპი – კვეცადი ორივე რიცხვში (დედა)

II ქვეტიპი – კვეცადი მხოლოდ ერთ რიცხვში (სარკე)

III ტიპი – მოდელი 3 – კუმშვად-კვეცადი (ფანჯარა)

IV ტიპი – მოდელი 4

I ქვეტიპი – ა, ე, ო, უ-ბოლოხმოვნიაანი უკვეცელი (წყარო)

II ქვეტიპი – კვეცადი მრავლობითში (გოგონა)

V ტიპი – მოდელი 5 – ი-ბოლოხმოვნიაანი უკვეცელი (ტრამ-
ვაი) (დათუკიშვილი, 2020, 101).

ბრუნების ტიპების გამოყოფა, ცხადია, საინტერესოა „პრაქტიკული, კერძოდ, ენის მოდელირებისა და სწავლების თვალსაზრისით“ (იხ. დათუკიშვილი, 2020, 95), მაგრამ, რა თქმა უნდა, ამის გარეშე აქტუალურია ეს თემა: ყველაფერს რომ გავანებოთ თავი, ბრუნების სახეობების გამოყოფა გრამატიკულ ფორმათა აღწერასა და მათ კლასიფიკაციას გულისხმობს და ეს არ შეიძლება გრამატიკული (მორფოლოგიური) კვლევის უმთავრეს მიზნებში კომპიუტერული მოდელირებისა თუ ლინგვოდიდაქტიკური საჭიროებებისგან დამოუკიდებლად არ შედიოდეს.

საკვლევ თემასთან დაკავშირებით წარმოდგენილ მსჯელობებში ფუძისა და ბრუნვის ნიშანთა ურთიერთგავლენასთან ერთად აქცენტი უნდა გაკეთდეს სხვა, საკლასიფიკაციოდ ასევე რელევანტურ ნიუანსებზე; სახელთა ფორმაცვალებისთვის შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს ისეთი **სემანტიკური** მახასიათებელი, როგორცაა **საზოგადო** და **საკუთარი** სახელის ცნება. თვით საკუთარ სახელებშიც საჭიროა დიფერენცირებული მიდგომა: **ანთროპონიმთა** ბრუნება განსხვავდება სხვა საკუთარ სახელთა ბრუნებისაგან. **პირთა** სახელები და **გვარსახელები** რიგ შემთხვევაში ერთნაირად იბრუნებიან, ხანაც განსხვავდებიან.

ბრუნების ტიპიზაციის პროცესში ერთვება რიცხვის კატეგორიაც, – ამის ერთი ნიმუში საკუთარ სახელთა ბრუნებაა.

ერთი სიტყვით, გასათვალისწინებელია ყველა სემანტიკური თუ წმინდა გრამატიკული (მორფოლოგიური) ნიუანსი, რომელიც შეიძლება რელევანტური აღმოჩნდეს ფორმაცვალების სახეობათა წარმოსაჩენად, **ყველა ნიშანი, რომელიც განსხვავებული ჯგუფის საფუძველს ქმნის ბრუნების თვალსაზრისით.**

რა თქმა უნდა, ცალკე უნდა დამუშავდეს **არსებითი სახელები**(სუბსტანტივები თუ გასუბსტანტივებული სახელები), რადგან სხვა სახელებს სპეციფიკური ბრუნება აქვთ და მათი განზოგადებული წარმოდგენა ერთ სისტემაში გაუმართლებელიცაა და შეუძლებელიც (განსაკუთრებით ეს ეხება ნაცვალსახელებს).

მნიშვნელოვანია აუსლაუტისა თუ ფუძის სტრუქტურაც და ის ცვლილებებიც, რაც ხდება მორფემათა ზღვარზე, ისევე როგორც წმინდა მორფოლოგიური ხასიათის მოვლენები, მაგრამ მთავარია, რომ ამგვარმა კვლევამ მოგვცეს შედეგი: **კლასიფიკაციისთვის შერჩეული ნიშანი/ნიშნები უნდა იძლეოდეს სისტემის, სურათის სრულად წარმოჩენის საშუალებას. ამ სისტემაში აბსოლუტურად ყველა სახელს თავისი ადგილი უნდა ჰქონდეს.**

ბრუნების ტიპების დადგენა არსებული განსხვავებული პარადიგმების დადგენას გულისხმობს. **იმდენი ტიპი არსებობს, რამდენი განსხვავებული პარადიგმაც გვაქვს.**

განსხვავებული (უნიკალური) მოდელი შეიძლება ერთმა ფორმამ შექმნას. ამის მაგალითია **დრო**, რომელიც ნათესაობით-მოქმედებითში გვხვდება **დრო-ის/დრო-ით** ფორმებით და ამით განსხვავდება სხვა **ო-ფუძიანი** ფორმებისაგან. არცერთ სხვა სახელს არა აქვს ზუსტად ისეთი პარადიგმა, როგორც აქვს ამ ფორმას.

უნიკალური მოდელია **ღვინო**, რომელსაც ამავე ბრუნებებში აქვს **ღვინ-ის/ღვინ-ით** ფორმები: შდრ. *ნათ.-მოქმ.: ოქრო-ს/ოქრო-თი.*

მეორე მხრივ, ცხადია, შესაძლოა ამა თუ იმ მოდელში რამდენიმე, რამდენიმე ათეული, ათასობით ან ათიათასობით ფორმა იყოს წარმოდგენილი: რაოდენობა ამ შემთხვევაში არაფერს ნიშნავს. **მთავარია დადასტურდეს ფორმაცვალების უნიკალური ვერსია.** მოდელში, რომელსაც პირობითად შეიძლება დავარქვათ **კაც-** მოდელი, წარმოდგენილი იქნება ფორმები: **სახლ-, ქალ-ბავშვ-, კერძ-, ცხენ-...**

ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ეს მოდელი მოიცავს **თანხმოვანფუძიან ფუძეუკუმშველ საზოგადო** სახელებს (იხ. ქირია, 2021, 82). მისგან განსხვავებული პარადიგმა აქვს მოდელს **კალამ-**, რომლის ბრუნების პარადიგმა სანიმუშო ზუსტი ყალიბია ფუძეუკუმშვადი თანხმოვან-ფუძიანებისთვის (**ფანქარი, კედელი, კოკორი... კოკობი...**) ა. შ.

სხვაგვარად რომ ვთქვათ: **ყველა სიტყვას, რომელსაც აქვს არსებითი სახელის სტატუსი, უნდა ჰქონდეს თავისი ადგილი ამა თუ იმ ჯგუფში, – ეს არის ბრუნების სახეობათა მიხედვით კლასიფიკაციის უმთავრესი ამოცანა და მიზანი.**

მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება იმის თქმა, რომ **აღწერა არის სრული და ზუსტი.**

ყველა ის მასალა, რომელიც ქვეტიპებსა თუ ქვეჯგუფებში გამოიყოფა, ჩვეულებრივად და კონკრეტულად უნდა იყოს წარმოდგენილი საერთო სისტემის რომელიმე კონკრეტულ სემანტეში; ეს ეხება გამონაკლისებსაც. ამ შემთხვევაში ისეთი ცნებები, როგორიცაა **ქვეტიპი** და **გამონაკლისი**, აზრს უკარგავს მთელ ამ სისტემას. გამონაკლისად სახელდებული რომელიმე ფორმა, მაგ., **ყასაბი**, კონკრეტული ფორმა და მას სჭირდება თავისი კუთვნილი ადგილი სისტემაში: მისი ადგილია ფუძეუკუმშვადი საზოგადო სახელების **კალამ/კალმ-** ჯგუფში: ეს სახელები ზუსტად ერთნაირად იბრუნებიან. ამ ეტაპზე აბსოლუტურად ზედმეტია მსჯელობა იმაზე, თუ რატომაა, ვთქვათ, **ყასაბ-** და **ბეჭედ-** კუმშვადი ფუძეები.

უნდა განვიხილოთ ყველა შემთხვევა და ამ შემთხვევათა ანალიზის შედეგად მივცეთ გრამატიკულ ფორმებს სათანადო შეფასება, რაც მისთვის სათანადო ადგილის მიჩენაში გამოიხატება.

საყოველთაოდ გაზიარებული და მიღებული ოპტიმალური კლასიფიკაციის დადგენა არცთუ მარტივი საქმეა, – იმის გამო, რომ **ერთი და იმავე მასალის ინტერპრეტაცია ყოველთვის არ არის ერთგვაროვანი.**

ასე მაგალითად: ალ. ონიანი კუმშვად-კვეცად სახელებთან დაკავშირებით ორჭოფობს: „უფრო ბუნებრივია მათი (კუმშვად-კვეცადი სახელების) III ტიპის ბრუნებაში გაერთიანება, თუმცა შეუძლებელი არ არის დაისვას კითხვაც: ხომ არ შეიძლება ამგვარ სახელთა ცალკე (მეხუთე) ტიპად გამოყოფა? საკითხი შემდგომ დამუშავებას მოითხოვს“ (ონიანი, 2003, 51).

ამგვარი სახელების პარადიგმული მოდელი ცალკე ტიპად არის გამოყოფილი თ. უთურგაიძის მიერ (იხ. ზემოთ); ცალკე, მერვე ჯგუფშია ეს ფორმები წარმოდგენილი „თანამედროვე ქართული ენის გრამატიკაში“ (იხ. ზემოთ); ცალკე, მესამე ტიპის მოდელი ამგვარი ფორმებით არის წარმოდგენილი ქეთევან დათუკიშვილთან (იხ. ზემოთ).

ჩვენი აზრით, ამ ფორმათაგან ე-ზე დაბოლოებული ფორმა („**მოყვარე**“) ცალკე უნდა გამოიყოს, რადგან ამ სახელის ბრუნებისას კუმშვა-კვეცა გვაქვს მხოლობითის სამ ბრუნვაში, ხოლო დანარჩენი ამ ტიპის ფორმები მხოლოდ ნათესაობითსა და მოქმედებითში კარგავენ ერთდროულად ორ ხმოვანს, ვითარებითში გვაქვს **ქარხნა**-დ და არა **ქარხნ**-ად. ამ საკითხთან დაკავშირებით სხვა ნაშრომში გვექნება სპეციალური მსჯელობა, მაგრამ საკითხის ასე დაყენება უკვე ქმნის ახალი სახეობის გამოყოფის საფუძველს. ამას სულაც თავი რომ გავანებოთ, მათ შორის ისედაც არის სხვაობა **მრავლობითის** მიხედვით: ერთი მხრივ, გვაქვს კუმშვა და კვეცა (**ქვეყანა – ქვეყნ-ებ-ი**), ხოლო მეორე მხრივ, არც ერთი და არც მეორე (**მოყვარე – მოყვარე-ებ-ი**). ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ალოგიკური იქნება მათი მოთავსება ერთ ჯგუფში; მიზეზი მარტივია: მათ ფორმაცვალების ზუსტად ერთნაირი პარადიგმა არა აქვთ.

განსხვავებული ინტერპრეტაციების საკითხი დგება კუმშვად ფუძეებთან დაკავშირებით; მაგ., „თანამედროვე ქართული ენის გრამატიკაში“ კუმშვადად არის მიჩნეული ფორმათა ერთი ნაწილი, რაც წინააღმდეგობაშია ქეგლისა და თოფურია-გიგინეიშვილის „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის“ პოზიციასთან; წარმოვადგენთ სათანადო მასალის ნაწილს:

კრაველი (არც ორთოგრაფიულშია შეკუმშული ფუძე და არც ქეგლში), **სირსველი** (ქეგლში შეუკუმშავი ფუძეა, ორთოგრაფიულში მხოლოდ ამოსავალი ფორმაა წარმოდგენილი), **მეშველი** (ქეგლში შეუკუმშავი ფუძეა, ორთოგრაფიულში მხოლოდ ამოსავალი ფორმაა წარმოდგენილი), **ცირცელი** (ორივეგან შეუკუმშავი ფუძეა), **მომხვეჭელი** (ორთოგრაფიულში შეუკუმშავი ფუძეა, ქეგლში არ დასტურდება საერთოდ), **ვარამი** (ორთოგრაფიულში მხოლოდ მოთხრობითის ფუძეა წარმოდგენილი, ქეგლში დასაშვებად არის მიჩნეული კუმშვა, თუმცა ამის ასე, უკრიტიკოდ მიღება ძალიან გაჭირდება),

იატაგანი (ორივეგან შეუკუმშავი ფუძეა), **კარნავალი** (ორივეგან შეუკუმშავი ფუძეა), **ოდრიკალი** (ორივეგან შეუკუმშავი ფუძეა), **ბრჭყალი** (ორივეგან შეუკუმშავი ფუძეა)...¹

ბუნებრივია, ეს ფორმების „გრამატიკის“ ავტორთა მიერ წარმოდგენილ პარადიგმულ კლასიფიკაციაში სხვა ჯგუფში იქნება, ხოლო ჩვენთან – სხვაგან.

არის ფორმათა ერთი ჯგუფი, რომელიც ორთოგრაფიული ლექსიკონის მიხედვით მხოლობითში ფუძეკუმშვადებია, ხოლო მრავლობითში - ფუძეუკუმშველები:**საჭმელი (საჭმლისა),**მაგრამ **საჭმელად, სასმელი (სასმლისა),** მაგრამ **სასმელები; ფეხსაცმელი (ფეხსაცმლისა, ფეხსაცმელები); ტანსაცმელი (ტანსაცმლისა)...**

ამას შეიძლება დაემატოს სხვა ფორმებიც, რომელთა ამგვარ კვალიფიკაციაშიც ასევე გვეპარება ეჭვი; ესენია: **აშარი, გიდელი, გოდოლი, ღვეზელი, თიაქარი, ღუმელი, ხელთათმანი...** თვით ნორმატიულ გამოცემებშიც არ არის ამგვარ ფორმებთან დაკავშირებით ყოველთვის ერთიანი პოზიცია.

ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი, საჭმელი, სასმელი,აშარი, გიდელი, გოდოლი, ღვეზელი, თიაქარი, ღუმელი, ხელთათმანი... ჩვენთვის არის **კაც-ტიპის ფუძეუცვლელი, ფუძეუკუმშველი** ფორმები.

ჩვენი აზრით, ამ ფორმათა მხოლობითში უკუმშველი ფორმები სავსებით ბუნებრივია, უფრო ბუნებრივია, ვიდრე ის, რომელსაც ნორმატიული გამოცემები გვთავაზობენ (ასეთ შემთხვევაში მთლად გასაგები არ არის, რას ემყარება ამგვარი კვალიფიკაცია. თუ საფუძველს დაუწყებთ ძებნას, ვფიქრობთ, ამისთვის გამოგვადგება მრავლობითის სურათი, - აქ გვაქვს შეუკუმშავი ფუძე და მის მიხედვით შეიძლება გავასწოროთ პარადიგმა მხოლობითში (ჩვეულებრივ, თუ სახელი მხოლობით რიცხვში ფუძეკუმშვადია, ასეთივეა ის მთლიანად მრავლობითში და პირიქით).

---

¹ ფუძეკუმშვადად არის წარმოდგენილი **ზაკალი**; მართებულია **ბოკალი**, რომელიც ასევე ფუძეუკუმშველია, თუმცა საფიქრებელია, აქ კორექტურული შეცდომა სხვა მიმართულებით იყოს დაშვებული და სინამდვილეში **ბარკალი** იგულისხმებოდეს. **სოველი** ქველში ფუძეუკუმშველად არის მიჩნეული, ხოლო ორთოგრაფიული ლექსიკონი მას მცდარ ფორმად მიიჩნევს და, ამდენად, მისი ფუძის კუმშვადობას არც განიხილავს(იხ. გოგოლაშვილი, 2011, 100, 105)

მაგრამ თუ მაინც ნორმატიულ მითითებას გავითვალისწინებთ, მაშინ **ცალკე ტიპად** და არა ქვეტიპად უნდა გამოვყოთ სახეობა, რომელიც გულისხმობს **მხოლობითში უკუმშველობას**, ხოლო **მრავლობითში – კუმშვას** (შდრ.: გოგოლაშვილი, 2011, 125-129; და-თუკიშვილი, 2020, 101...).

სხვათა შორის, ეს ფორმები არა, მაგრამ ფორმა **არჩევანი** სწორედ ასეთია: მხოლობითში ფუძეუკუმშველი (**არჩევან-ის** გაკეთება), მრავლობითში ფუძეუკუმშვადი (**არჩევნ-ებ-ი** მოახლოვდა): ასე რომ, ფორმაცვალების ეს ტიპი ამ ეულად არსებული ფორმის მიხედვით მაინც შეგვიძლია გამოვყოთ.

მეხუთე ქვეტიპად არის გამოყოფილი ქეთევან დათუკიშვილის მიერ „მარცვალდამკარგავი“ „**ამზავი**“. გასაგებია, რაც იგულისხმება: იკუმშება ფუძე, იკარგება ფუძის ხმოვანი და მასთან ერთად ფუძის ბოლოკიდური თანხმოვანი.

ამ სახელისა და მასთან დაკავშირებული ფორმაცვალების ჩვენული ანალიზი ასეთია: ამ შემთხვევაში გვაქვს კუმშვის ბანალური შემთხვევა: **ამზავი – ამზ-ის**. ამის გამო ეს სახელი იქნება **ფუძეუკუმშვადი** სახელების ჯგუფში. კუმშვის გამო ხდება ბაგისმიერი ბგერების თავმოყრა და **ვ** ამის გამო იკარგება, – ამ პროცესს კი ნამდვილად არა აქვს არანაირი კავშირი **ბრუნებასთან**;

ისევე, როგორც **ლურსმანი** ბრუნების თვალსაზრისით არანაირ თავისებურებას არ ავლენს, გარდა იმისა, რომ ფუძეუკუმშვადია; ნათესაობითში გვექნება **ლურსმნ-ის** და თუ აქ **ნ** დაიკარგება (**ლურსმნ-ის > ლურსმ-ის**), ამის გამო აქ ბრუნების განსხვავებული სახეობა არ გვექნება (ისევე, როგორც, ვთქვათ **სახ-ს, სახ-ში** და მსგავს ფორმებში).

რა შეიძლება ითქვას ამგვარ ფორმებზე: **კოკორი – კოკრ-ის, ყასაბი – ყასბ-ის, კაკაბი – კაკბ-ის, ნილაბი – ნილბ-ის, ნაბადი – ნაბდ-ის, სომეხი – სომხ-ის...**

სად არის მათი ადგილი?

რა თქმა უნდა, ფუძეუკუმშვადებში, **კალამ-/კალმ-** ჯგუფში.

რატომაა ასეთი სტრუქტურის ფორმები ფუძეუკუმშვადები? – ამჯერად ეს არ გვინტერესებს; მხოლოდ ფაქტის კონსტატაციას ვახდენთ, **კალამი** და **ნაბადი** ზუსტად ერთნაირად იბრუნება, – აი, ამას ვადგენთ.

მხარე/მხარე-ებ-ი სახე/სახ- ჯგუფში იქნება, **მხარი – მხრ-ის** ფუძეკუმშვადია (**კალამ-/კალმ-** ტიპის).

განსხვავებულია ჩვენი ინტერპრეტაცია „გრამატიკის“ სათანადო კლასიფიკაციაში მეშვიდე ტიპის ქვეტიპად წარმოდგენილი **ლურჯაები** ფორმასთან მიმართებით; ვფიქრობთ, ეს ფორმა ხელოვნურის შთაბეჭდილებას ტოვებს და ამ პოზიციას კიდევ უფრო გვიმყარებს ამავე ნაშრომში წარმოდგენილი შეფასება, რომლის მიხედვითაც „ეს უკანასკნელი (იგულისხმება **ლურჯაები – ჭ. ქ.)** როგორც ჩანს, საკუთარ სახელთან არის გათანაბრებული“ (გოგოლაშვილი, 2011, 121).

ჰოდა, თუ საკუთარ სახელთან არის გათანაბრებული, სწორედ ამიტომაც ხელოვნური საკუთარი სახელი მრავლობითი რიცხვის ფორმით!

კიდევ ერთი ნიმუში მასალის განსხვავებული შეფასება-ინტერპრეტაციისა:

ი-ფუძიან სახელებს ბრუნების საკუთარი მოდელი, განსხვავებული მორფოლოგიური ქცევა და პარადიგმა აქვთ, რაც, ვფიქრობთ, ბოლომდე არ არის სათანადოდ შემჩნეულ-შეფასებული (მათი ანალიზი ხშირად **ჩაი, პაი, ტრამვაი-**ს ჩამოთვლით ამოიწურება).

ი-ფუძიანებთან დაკავშირებით თ. უთურგაიძე ბრძანებს, რომ ეს სახელები „თითქოს ცალკე ტიპად უნდა გამოყოფილიყო, რადგან მოქმედებით ბრუნვას აწარმოებს -თ სუფიქსით, მაშინ როცა ხმოვან-ფუძიანი უკვეცელი სახელები ამ ბრუნვაში -თი დაბოლოებას იჩენენ (წყარო-თი, პიურე-თი, ალფა-თი და ომეგა-თი...), ცალკე ტიპად არ გამოიყო, რადგან ეს (-თ) (-თი) მორფემის ერთ-ერთი ვარიანტია. მთის დიალექტებში დღესაც დასტურდება წყარო-თ „წყაროთი“ ტიპის ფორმები (წყაროთ < წყაროთ)“ (უთურგაიძე, 2009, 106).

ამ შემთხვევაში ჩვენთვის ქეთევან დათუკიშვილის მოსაზრებაა მისაღები: „ის ფაქტი, რომ **(-თ) (-თი)** მორფემის ერთ-ერთი ვარიანტია, არ ნიშნავს იმას, რომ ის დამოუკიდებელ აფიქსად (ალომორფად) არ განვიხილოთ. შდრ. ნათ. ბრუნვა. აქაც იგივე ვითარებაა: **-სა-**რის **-ის** მორფემის ალომორფი, მაგრამ ის ბრუნების სისტემაში დამოუკიდებელ ერთეულად განვიხილება. აქვე უნდა აღინიშნოს შემდეგი: ჩვენ სისტემას განვიხილავთ სინქრონიულ დონეზე და აღვწერთ, რომელი სუფიქსი უნდა დაერთოს კონკრეტულ ფუძეს. ამ შემთხვევაში **ი-ბოლოხმოვნიანი სახელების მოქმედებითი ბრუნვის**

ნიშანი (-თ) სხვაობს წყარო ტიპის სახელების მოქმედებითი ბრუნვის ნიშნისგან (-თი). ამიტომ ამ ორ პარადიგმას ერთ მოდელად ვერ განვიხილავთ. შესაბამისად, ი-ბოლოხმოვნისანი სახელებისთვის გამოვყოფთ ცალკე ტიპს (დათუკიშვილი, 2020, 98).

ჩვენი მხრიდან დავძენთ: ცხადია, სინქრონიულ დონეზე დიალექტური მონაცემების განხილვასაც არაფერი უდგას წინ – ამ შემთხვევაში სხვა გარემოებაა უფრო მნიშვნელოვანი: კერძოდ, ენობრივი ფაქტის შეფასება მოხდეს **თანამედროვე სალიტერატურო ქართული ენიდან ამოსვლით**, ამის გათვალისწინებით კი **მეტროთი** (მგზავრობს), **სპილოთი** (სეირნობს), **ოქროთი** (ვაჭრობს)... ფორმათა პარალელურ თუ პოზიციურ ვარიანტად ვერანაირად ვერ განვიხილავთ **მეტროთ** (მგზავრობს), **სპილოთ** (სეირნობს), **ოქროთ** (ვაჭრობს)... ფორმებს.

მეორე მხრივ, ერთადერთი სწორი ფორმებია: **ჩაით** (გაუმასპინძლდა), **ჟიურით** (კმაყოფილია), **ალიბით** (დაამტკიცა)... და არა: **ჩაითი** (გაუმასპინძლდა), **ჟიურითი** (კმაყოფილია), **ალიბითი** (დაამტკიცა)...

მხოლოდ ეს ფაქტი, მოქმედებითში -თ ალომორფის გამოვლენა უკვე ნიშნავს იმას, რომ ეს სხვა ტიპის ბრუნებაა.

თუმცა სხვა თავისებურებებიც შეინიშნება ამ სტრუქტურის სახელთა ბრუნებაში:

ა) ი-ფუძიანები სახელობითში -ვით თანდებულს დაირთავენ: ტრამვაი – ტრამვაი-ვით, ტაქსი – ტაქსი-ვით... (შდრ.: ხმოვანფუძიანები სახელობითში თანდებულს არ დაირთავენ: **მმა-ვით, და-ვით, დედა-ვით...** ფორმები არასწორია).

ბ) მხოლობითი რიცხვის წოდებითში ბრუნვის ნიშანი არ დასტურდება, ამდენად, სახელობითი და წოდებითი ერთნაირია(ისევე, როგორც პირთა სახელების შემთხვევაშია). (შდრ.: დათუკიშვილი, 2020, 98...).

დ) ი-ფუძიანები ფუძეკვეცადი სახელებია¹.

---

¹ ფუძეკვეცადობის სტატუსისთვის არ არის აუცილებელი ფუძის ბოლო ხმოვნის დაკარგვა **ორივე რიცხვში: ე-ფუძიანები** მხოლოდ მხოლობითი რიცხვის ორ ბრუნვაში მოიკვეცენ ფუძის ბოლო ხმოვანს, მაგრამ მათ **ფუძეკვეცადების** სტატუსი აქვთ. **ი-ფუძიანები** მხოლობითში უკვეცელები არიან, მაგრამ **მრავლობითში ყველა ბრუნვაში მოიკვეცენ ამ ი-ს.**

იმ შემთხვევაში, თუ ამ სახელებს აქვთ მრავლობითის ფორმები, ისინი ფუძის ბოლოკიდური ი ხმოვნის გარეშე წარმოგვიდგებიან: ტაქსი – ტაქს-ებ-ი, ტრამვაი – ტრამვა-ებ-ი, ბრენდი – ბრენდ-ებ-ი, ჰიპი – ჰიპ-ებ-ი, იანკი – იანკ-ებ-ი, ვისკი – ვისკ-ებ-ი... ვივალდი – ვივალდ-ებ-ი, მასტროიანი – მასტროიან-ებ-ი, პუჩინი – პუჩინ-ებ-ი...

ერთი სიტყვით, უდავოა, რომ ი-ფუძიანებს განსხვავებული, უნიკალური პარადიგმა აქვთ და მათი მექანიკურად წარმოდგენა სხვა სახელთა ჯგუფში (ფუძეუკვეცელებში, სადაც მას ამწესებენ, როგორც წესი) გაუმართლებელია.

საინტერესოა, რომ თვით ი-ფუძიანებიც სხვადასხვანაირად იბრუნებიან: ერთი მხრივ, გვაქვს ბრუნების გიორგი ტიპი, ხოლო მეორე მხრივ – გარიბალდი/გარიბალდ- ტიპი; ანუ: გიორგი ფუძეუკვეცელია, ხოლო გარიბალდი – ფუძეუკვეცადი: ეს ერთი ნიშანი უკვე საკვებით საკმარისია მათ შორის პარადიგმული სხვაობის წარმოსაჩვენად.

თუ შევაჯამებთ ყოველივეს, ასეთ სურათს მივიღებთ:

	ტიპი	ძირითადი ნიშან-მახასიათებლები	შენიშვნა
I.	კაც-	საზოგადო; თანხმოდანფუძიანი; ფუძეუკვეცელი; დაერთვის ბრუნვის ნიშანთა ძირითადი ვარიანტები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით, -ად, -ო).	
I.	დავით-	საკუთარი; თანხმოდანფუძიანი; ფუძეუკვეცელი; დაერთვის ბრუნვის ნიშანთა ძირითადი ვარიანტები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით, -ად). წოდებითში ბრუნვის ნიშანს არ დაერთავს. მრავლობითი რიცხვი არა აქვს.	
I.	კალამ-/კალმ-	საზოგადო; თანხმოდანფუძიანი; ფუძეუკვეცადი (ფუძეუკვეცადი ნათ., მოქმ., ვით. ბრ.-სა და მრავლობითში); დაერთვის ბრუნვის ნიშანთა ძირითადი ვარიანტები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით, -ად, -ო).	ასევე იბრუნება: წერეთელი, მარჩბელი
V.	ნიორ-/ნივრ-	საზოგადო; თანხმოდანფუძიანი; ფუძეუკვეცადი (ნაწილობრივ კუშმვადი ნათ., მოქმ., ვით. ბრ.-სა და მრავლობითში); დაერთვის ბრუნვის ნიშანთა ძირითადი ვარიანტები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით, -ად, -ო).	
V.	არჩევან-/არჩევნ-	საზოგადო; თანხმოდანფუძიანი; ფუძეუკვეცადი (კუშმვადი მრავლობითში); დაერთვის ბრუნვის ნიშანთა ძირითადი ვარიანტები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით, -ად, -ო).	

I.	მიწა/ მიწ-	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მხ. რიცხვის ნათ., მოქმ. ბრ.-სა და მრავლობითში - მთლიანად); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ .	
I.	სახე/ სახ-	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მხოლობითის ნათ. და მოქმ. ბრ.-ში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ .	
I.	გოგონა/ გოგონ-	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მრავლობითში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს ; მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანია -თი ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ .	
კ.	ქვეყანა/ ქვეყნ-	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (კუმშვად-კვეცადი მხ. რიცხვის ნათ., მოქმ. ბრ.-სა და მრავლობითში - მთლიანად; კუმშვადი მხოლობითი რიცხვის ვით.-ში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ .	
კ.	მოყვარე/ მოყვრ-	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (კუმშვად-კვეცადი მხ. რიცხვის ნათ., მოქმ. და ვით. ბრ.-ში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ .	
I.	ორმო	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი; სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს ; მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანია -თი ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ/ნული .	ასევე იბრუნება: კუ... კაფე...
I.	გარი- ბაღლი/ გარი- ბაღლ-	საკუთარი; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მრავლობითში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს .	ასევე იბრუნება: ცუნამი...

		ნია -ს ; მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანია -თ ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; სახელობითში -ვით თანდებულს დაირთავს.	
I.	გიორგი	საკუთარი; ხმოვანფუძიანი; ფუძეუცვლელი; სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს ; მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანია -თ ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანს არ დაირთავს; სახელობითში -ვით თანდებულს დაირთავს. მრავლობითი რიცხვი არა აქვს.	ასევე იბრუნება: მაიამი, ჰელსინკი...
/.	ეკა	საკუთარი; ხმოვანფუძიანი; ფუძეუცვლელი; სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს ; მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანია -თი ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანს არ დაირთავს; მრავლობითი რიცხვი არა აქვს.	ასევე იბრუნება: ნულუ... ჯოტო... თეკლე... კურზუ... ტოკიო...
/.	გაგუა/ გაგუ-	საკუთარი; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მრავლობითში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს ; მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანია -თი ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანს არ დაირთავს.	ასევე იბრუნება: ჯიქია... ჯობავა...
I.	თბილის-	საკუთარი; თანხმოვანფუძიანი; ფუძეუცვლელი; დაერთვის ბრუნვის ნიშანთა ძირითადი ვარიანტები (-ი, -მა, -ს, -ის, -ით, -ად, -ო). მრავლობითი რიცხვი არა აქვს.	
I.	მცხეთა/ მცხეთ-	საკუთარი; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მხ. რიცხვის ნათ. და მოქმ. ბრუნვებში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ/ ნული . მრავლობითი რიცხვი არა აქვს.	ასევე იბრუნება: ბოდბე... სტუდენტობა... თესვა...
I.	ღვინო/ ღვინ-	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეცვალებადი (ფუძეკვეცადი მხ. რიცხვის ნათ. და მოქმ. ბრუნვებში); სახელობითში ბრუნვის ნიშანია ნული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ს ; ვითარებითში	

		ში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ/წული .	
კ.	დრო	საზოგადო; ხმოვანფუძიანი; ფუძეუცვლელი; სახელობითში ბრუნვის ნიშანია წული ; მოთხრობითში ბრუნვის ნიშანია -მ ; ნათესაობითში ბრუნვის ნიშანია -ის ; ვითარებითში ბრუნვის ნიშანია -დ ; წოდებითში ბრუნვის ნიშანია -ვ/წული .	

ამ ჯგუფებში განაწილებულ არსებით სახელებს ბრუნებისას ერთი **უნიკალური** ნიშანი მაინც აქვს, რაც მათ განასხვავებს სხვა ჯგუფში შემავალი სახელისაგან, – ეს ერთი ნიშანი სავსებით საკმარისია და რელევანტური ბრუნების ახალი პარადიგმული ტიპის გამოსაყოფად.

ნებისმიერი ახალი, განსხვავებული ვერსია ბრუნებისა (მიზეზის მიუხედავად) უნდა დაფიქსირდეს, როგორც ფორმაცვალების უნიკალური ტიპი, – ეს არის **ამოსავალი პოსტულატი**.

ლიტერატურა

გოგოლაშვილი 2011– გ. გოგოლაშვილი, ა. არაბული, მ. სუხიშვილი, მ. მანჯგალაძე, ნ. ჭუმბურიძე, ნ. ჯორბენაძე, თანამედროვე ქართული ენის მორფოლოგია, გიორგი გოგოლაშვილის საერთო რედაქციით, თბ., 2011;

დათუკიშვილი 2020 – ქ. დათუკიშვილი, ბრუნების ტიპებისათვის თანამედროვექართულში, იკე, XLVIII, 2020;

კვაჭაძე, 1981 – ლ. კვაჭაძე, ქართული ენა. ნაწილი I, თბ., 1981;

ონიანი 2003 – ალ. ონიანი, თანამედროვე ქართული სალიტერატუროენა, თბ., 2003;

უთურგაძე 2009 – თ. უთურგაძე, ქართული ენის დონეთა ძირითადი მახასიათებლების ურთიერთზემოქმედებისათვის გლობალურ ენობრივ სისტემაში, თბილისი, 2009;

ფუტკარაძე 2006 – ქართული ენის ისტორია, ტ. ფუტკარაძის საერთო რედაქციით, ქუთაისი, 2006;

ქირია 2021 – ჭ. ქირია, არსებითი სახელის ბრუნვის პარადიგ-
მული მოდელები მეგრულში, XLIრესპუბლიკური დიალექტოლო-
გიურისამეცნიერო სესიის მასალები, 2021 წლის 26-27 ნოემბერი,
თბ., 2021;

შანიძე 1980 – აკ. შანიძე, თბილისი, ტ.3, თბ., 1980.

ჩიქობავა 1998 – არნ. ჩიქობავა, ქართული ენის ზოგადი დახა-
სიათება, თბილისი, 1998.

ჯორბენაძე 1995 – ბ. ჯორბენაძე, ქართული ენის მორფოლო-
გია, თბ., 1995.

CHABUKI KIRIA

Paradigmatic Models of Noun Declension in Current Georgian

Summary

In current Georgian nouns have different declension paradigms. Every noun has its own place within the system; the question is to find this place and present a full picture. One unique property (a semantic peculiarity may serve as such) that differentiates a particular noun of one group from that of another, is sufficient for the purpose of classification. A group may be represented just by one member; e.g.: *dro* (*time*) has a unique paradigm with no analogy in any of the paradigms.

Stating declension types means identifying different existing paradigms; i.e.: there are as many declension types as there are paradigms.

The paper argues that in current Georgian there are around 20 varieties of noun declension.